

เอกภาพแห่งพญาครุฑ : การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างนิยมของพหูพระนาม ในบริบทคติไทย
จาก “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชานิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว”

THE UNITY OF GARUDA : A STRUCTURAL ANALYSIS OF MULTIPLE DIVINE
NAMES IN THAI CONTEXTS FROM “THE BRAHMIN’S GODS, A ROYAL WRITING
BY HIS MAJESTY KING VAJIRAVUDH”

อุตมะ ปภาภูธนันต์ Uattama Paphaphuthananan*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์พหูพระนามของพญาครุฑที่ปรากฏในเรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” โดยใช้แนวคิดโครงสร้างนิยมและแนวคิดระบบสัญลักษณ์เป็นกรอบในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง “พหูพระนาม” กับ “เอกภาพแห่งพญาครุฑ” ในบริบทคติไทย การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร โดยรวบรวม วิเคราะห์ และตีความพระนามของพญาครุฑ ทั้งในเชิงภาษา ความหมาย และบริบททางคติชน

ผลการศึกษาพบว่า พระนามทั้ง 26 พระนามมิได้ปรากฏอย่างกระจัดกระจาย หากแต่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ และสามารถจำแนกตามโครงสร้างความหมายได้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านชาติกำเนิด 2) ด้านสรีระและอัตลักษณ์ 3) ด้านบทบาทและสถานะ และ 4) ด้านอำนาจและพละานุภาพ โดยพระนามแต่ละพระนามทำหน้าที่เป็นหน่วยย่อยของความหมายที่ร่วมกันประกอบสร้างภาพลักษณ์ของพญาครุฑในฐานะเทพพาหนะของพระนารายณ์ ผู้ทรงฤทธิ์เดช และสัญลักษณ์แห่งอำนาจในทางคติไทย

ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า “พหูพระนาม” มิได้หมายถึงความเป็นหลายตัวตน หากแต่เป็นการแสดงออกของ “เอกภาพแห่งพญาครุฑ” ผ่านระบบสัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นแบบแผน ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะพหุวัฒนธรรมของสังคมไทยที่สามารถดำรงความหลากหลายภายใต้เอกภาพเดียวกัน อันเป็นลักษณะสำคัญของคติไทยที่ผสมผสานความเชื่อทางศาสนา ภาษา และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเข้าไว้ร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ : พญาครุฑ, พหูพระนาม, เอกภาพ, โครงสร้างนิยม, คติไทย

*นักวิชาการอิสระ

Independent Academic Corresponding, Author's E-mail : uattama.p@gmail.com Tel. 099 353 3653

วันที่รับบทความ: 16 เมษายน 2569 **วันที่แก้ไขบทความเสร็จ:** 12 พฤษภาคม 2569 **วันที่ตอบรับบทความ:** 15 พฤษภาคม 2569

Abstract

This article aims to analyze the multiple sacred names of Garuda appearing in *Phra Pen Chao Khong Phram* (“The Gods of Brahmanism”), a royal literary work composed by King Vajiravudh (Rama VI), through the perspectives of Structuralism and Symbolic System Theory. The study seeks to explain the relationship between the “plurality of sacred names” and the “unity of Garuda” within the context of Thai beliefs and cultural traditions. This research employs documentary study methods by collecting, analyzing, and interpreting Garuda’s names in terms of language, meaning, and mythological context.

The findings reveal that the twenty-six sacred names of Garuda do not exist in a fragmented or unrelated manner; rather, they are systematically interconnected and can be classified into four semantic categories: 1) origin and genealogy, 2) physical characteristics and identity, 3) roles and status, and 4) power and supernatural potency. Each name functions as a semantic unit contributing collectively to the image of Garuda as the divine vehicle of Vishnu, a being of immense power, and a symbol of authority within Thai cosmological belief.

The analysis further demonstrates that the plurality of Garuda’s sacred names does not signify multiple identities, but instead represents the manifestation of the “unity of Garuda” through an interconnected symbolic system. The study also reflects the multicultural nature of Thai society, in which diversity can coexist within a unified structure, revealing a distinctive characteristic of Thai cultural thought that harmoniously integrates religious belief, language, and cultural identity.

Keywords: Garuda, Multiple Sacred Names, Unity, Structuralism, Thai Beliefs

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเกิดจากการหลอมรวมของคติชนคติทางศาสนา และอารยธรรมพื้นถิ่น โดยเฉพาะคติ “พุทธ พราหมณ์ ผี” ที่มีการหลอมรวมทางคติ สืบทอดผสมผสานกันมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นรากฐานสำคัญของวิถีชีวิต วัฒนธรรม และโลกทัศน์ของคนไทยอย่างมีคุณค่า (ประเวศ อินทองปาน, 2559: 241) ภายใต้กระบวนการหลอมรวมในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ พญาครุฑ ถือเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์สำคัญของคติไทยที่สะท้อนอิทธิพลทางคติศาสนา พราหมณ์-ฮินดู สู่อัตลักษณ์ของชนชาติไทยตามคติเทวราชา พญาครุฑ จึงมิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะเทพพาหนะของพระนารายณ์ หากยังได้รับการสถาปนาให้เป็นสัญลักษณ์แห่งพระราชอำนาจ อธิปไตย และความศักดิ์สิทธิ์ของแผ่นดินไทยผ่าน “ตราพระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์” ตราประจำแผ่นดินไทยที่ใช้สืบต่อมา

ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน (พิพิธภัณฑศรุตฯ, 2568) ในทางคติพราหมณ์-ฮินดู พญาครุฑปรากฏทั้งในฐานะโอโรสแห่งพระกศัยปเทพบิดร ผู้เป็นหลานของพระพรหม โดยมองว่าพญาครุฑ คือเทพผู้มีปีก ผู้มีความสัมพันธ์เชิงไมตรีกับพระนารายณ์ (พระยาสังฆาภิรมย์อุ่มราชศักดิ์, 2474: 91-92) ขณะเดียวกันในวรรณกรรมและเอกสารสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรม ได้มีการเรียกขานพญาครุฑด้วยพระนามที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละพระนามต่างสะท้อนคุณลักษณะ บทบาท อำนาจ หรือสถานะเฉพาะด้านที่แตกต่างกันออกไป ความหลากหลายของพระนามดังกล่าวจึงมิใช่เพียงความแตกต่างทางภาษา หากแต่สะท้อนระบบทางคติชนและโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่ภายในสังคม

หนังสือเรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ซึ่งกรมศิลปากรได้นำมาดัดตอนตีพิมพ์ในวารสารศิลปากรเมื่อ พ.ศ. 2499 (กรมศิลปากร, 2503 : คำนำ) ถือเป็นเอกสารสำคัญที่ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับพญาครุฑ ทั้งด้านชาติกำเนิด ลักษณะสรีระ บทบาท และพระนามต่าง ๆ ของพญาครุฑ โดยมีการปรากฏ “พระนาม” ของพญาครุฑจำนวน 26 พระนาม (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 42) สะท้อนมิติทางความหมายที่หลากหลายและนัยยะสัมพันธ์กันอย่างน่าสนใจ

การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ “พหูพระนาม” ของพญาครุฑผ่านแนวคิดโครงสร้างนิยมและแนวคิดระบบสัญลักษณ์ เพื่ออธิบายว่า พระนามทั้งหลายมิได้ดำรงอยู่อย่างกระจัดกระจายหรือไร้ความสัมพันธ์ หากแต่เป็นองค์ประกอบภายใน “โครงสร้างความหมาย” เดียวกัน ที่ร่วมกันสร้าง “เอกภาพแห่งพญาครุฑ” ในฐานะอัตลักษณ์ของพญาครุฑองค์เดียว ผ่านมิติด้านชาติกำเนิด สรีระและอัตลักษณ์ บทบาทและสถานะ ตลอดจนอำนาจและพละานุภาพ อันนำไปสู่การสร้างฐานความเข้าใจเกี่ยวกับระบบสัญลักษณ์ ในความหลากหลายของพระนามพญาครุฑ ที่ปรากฏอยู่ในมิติทางวัฒนธรรมของสังคมไทย ภายใต้คติทางโครงสร้างที่มุ่งสู่ความเป็นเอกภาพเดียวกัน

นอกจากนี้ การศึกษายังมุ่งเสนอให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง “พหู” และ “เอกภาพ” มิได้เป็นภาวะตรงข้ามกัน หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนกันภายในระบบสัญลักษณ์เดียว กล่าวคือ ความหลากหลายของพระนามมิได้ทำให้ความเป็นพญาครุฑแตกแยกออกเป็นหลายตัวตน แต่กลับยิ่งช่วยยืนยันและขยายความเข้าใจต่อ “เอกภาพแห่งพญาครุฑ” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อันสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของสังคมไทย ที่แม้จะประกอบด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ยังสามารถดำรงอยู่ร่วมกันภายใต้เอกภาพเดียวกันได้อย่างมีระบบทางคุณค่า

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. คติไทย

นับแต่สมัยโบราณชนชาติไทยมีการนับถือ ผี เทวดา ไสยศาสตร์ ทั้งยังมีพหุทางวัฒนธรรมในคติทางศาสนาพราหมณ์ ที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำรงอยู่ของคนไทย เมื่อพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาท จึงเกิดเป็นการหลอมรวมทางคติชนที่เรียกว่า “พุทธ พราหมณ์ ผี” โดยในสังคมปัจจุบันยังคงมีปรากฏ มีทั้ง

ความเป็นเอกภาพเฉพาะ รวมถึงพหุความหลากหลายในวิถีชีวิต ก่อให้เกิดประเพณีวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ สะท้อนถึงความเป็นไทยอย่างมีคุณค่า (ประเวศ อินทองปาน, 2559: 241) ชนชาติไทยนั้นยังได้รับอิทธิพลทางคตินิยมราชาทางพระพุทธศาสนา และคติเทวราชาของศาสนาพราหมณ์ว่ากษัตริย์ทุกพระองค์ เปรียบเป็นอวตารของพระนารายณ์ (พิพิธภัณฑศรุต, 2565:48) ทั้งในสมัยสุโขทัยมีการรับรู้คติครุฑ 2 แนวคิด คือครุฑตามคติในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และครุฑตามคติทางพระพุทธศาสนาเถรวาท (กรมศิลปากร, ครุฑสมัยสุโขทัย, ม.ป.ป.)

2. ความรู้ เรื่องพญาครุฑ

พญาครุฑ มีมูลเริ่มจากคัมภีร์ฤคเวทซึ่งอยู่ในคัมภีร์พระเวท โดยเป็นวรรณคดีภาษาสันสกฤต ที่ได้รับการรจนาขึ้นในช่วงเวลาตั้งแต่ 1,000-500 ปีก่อนคริสต์ศักราช (กรรณา, เรื่องอุไร, 2547) มีปรากฏทั้งใน คติศาสนาพราหมณ์ ฮินดู และพระพุทธศาสนา ในทางคติพระพุทธศาสนานั้น พญาครุฑ มีจำนวนมาก โดยถือกำเนิดตามกุศลกกรรม ออกุศลกกรรมเป็นปัจจัยเหตุ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท จำแนกชาติกำเนิดได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1.อณตชะ (เกิดในไข่) 2. ลาพุชะ (เกิดในครรภ์) 3. สังเสทชะ (เกิดในถ้ำโคลหรือที่ขึ้นแฉะ) 4. โอปปาติกะ (เกิดผุดขึ้น) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 17, 531, 358) หากในคติพราหมณ์ พญาครุฑจะมีเพียงหนึ่งเดียว มีปรากฏครั้งแรกอยู่ในคัมภีร์มหาภารตของอินเดีย กล่าวถึงบิดาของพญาครุฑ คือพระกัศยป เป็นหลานของพระพรหม โดยมองว่าพญาครุฑ คือเทพเจ้ามีปีก ดังที่นักปราชญ์ทางภารตวิทยาบางท่าน อาทิ ศาสตราจารย์เอ็ดเวิร์ด วอชิงตัน ฮอปกินส์ มีความเห็นว่า ครุฑสืบมาจากพระอาทิตย์ ในสมัยพระเวทซึ่งมีสัญลักษณ์เป็นนก (ยมโดย เพ็งพงศา, 2521) โดยจะเห็นได้ว่า พญาครุฑทั้ง 2 คติมีทั้งความคล้ายและแตกต่าง แต่หากจะกล่าวถึงคติชนไทย ในระบบระเบียบทางรากฐานทางวัฒนธรรม ตามคติเทวราชา ยังสะท้อนถึงรูปแบบการปกครองของรัฐ ความสัมพันธ์ทางโครงสร้างอย่างมีคุณค่า ที่กล่าวว่า พญาครุฑ นั้นเป็นเทพพาหนะของพระนารายณ์ ตั้งแต่สมัยโบราณมาสู่ปัจจุบัน

3. พญาครุฑในบริบทคติไทย

“พญาครุฑ” เทพพาหนะพระนารายณ์ ที่ใช้สื่อความหมายของผืนแผ่นดินไทยมาอย่างช้านาน (พิพิธภัณฑศรุตฯ, 2568) ครุฑ เป็นสัญลักษณ์ แทนองค์กษัตริย์จึงนำมาใช้เป็นตราแผ่นดินหรือเรียกว่า “ตราพระครุฑพ่าห์” เริ่มใช้นับตั้งแต่ สมัยอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี จวบจนสมัยรัตนโกสินทร์ ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ครุฑเป็นเครื่องหมายระดับบนธงเรียกว่า “ธงมหาราช” ซึ่งจะถูกชักขึ้น ณ ที่ที่พระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับ (พิพิธภัณฑศรุตฯ, 2565: 48) ตรา พระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์ มีการเปลี่ยนแปลงรูปและการใช้มาโดยลำดับ เดิมมีลายเป็นพระนารายณ์ทรงครุฑได้ปรากฏในหนังสือ เรื่อง พระราชลัญจกรและตราประจำตัวประจำตำแหน่ง ว่า “ครั้งเมื่อ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ตราประทับพระนามด้วยตราอม ไม่โปรด ตรัสว่าเป็นฝรั่งไป ควรจะใช้ตราพระครุฑพ่าห์ประจำตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินอยุธยา โปรดให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงเขียนถวายใหม่ และทรงพระราชดำริว่า ไม่ควรมีองค์พระนารายณ์ ควรจะมีแต่ครุฑ จึงจะสมด้วยชื่อพระครุฑพ่าห์” (พระยาอนุমানราชธน, 2493: 6) ครั้งมาในรัชกาลที่ 6 เมื่อ

พุทธศักราช 2454 พระองค์ท่าน ทรงพระราชดำริว่า “พระราชลัญจกรพระครุฑพาทเป็นพระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดิน สืบมาแต่กรุงศรีอยุธยาโบราณ ในครั้งนี้ จะต้องเปลี่ยนพระราชลัญจกรประจำแผ่นดิน ตามที่เปลี่ยนรัชกาล สมควรจะใช้พระราชลัญจกรพระครุฑพาทเป็นพระราชลัญจกรประจำแผ่นดิน จะได้ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงใหม่ต่อไป” โดยให้ พระเทวาภินิมิตต์ เป็นผู้เขียนทูลเกล้าฯ และพระองค์ทรงใช้พระราชลัญจกรพระครุฑพาท เป็นตราประจำรัชกาล แล้วเปลี่ยนมาใช้เป็นตราแผ่นดินตลอดมาจนบัดนี้ (พระยาอนุমানราชธน, 2493: 6-9) จะเห็นได้ว่า พญาครุฑ มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทคติไทย ในทางคติเทวราชา โดยเป็นเทพพาหนะของพระนารายณ์ที่แทนความหมายถึงอำนาจแห่งพระมหากษัตริย์ และแผ่นดินไทยมาอย่างยาวนานในลักษณะของ “ตราพระราชลัญจกรพระครุฑพาท” ซึ่งปรากฏมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน

4. พระนามของพญาครุฑ

“พระนาม” มาจากคำสองคำคือ “พระ” กับ “นาม” ภาษาไทยคำว่า “พระ” มาจากภาษาบาลีว่า วร หรือ วรร มีความหมายว่า ประเสริฐ หรือ ผู้ประเสริฐ ส่วนคำว่า นาม มีความหมายว่า ชื่อ, ราชาศัพทใช้ว่า พระนาม (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) คำว่า “พระ” ใช้ประกอบคำนำหน้าคำอื่นเพื่อแสดงความยกย่อง เคารพ ให้ความสำคัญ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2563) ผู้ศึกษาจึงใช้คำว่า พระนาม ในการแทนความหมายของ ชื่อต่างๆของพญาครุฑ ด้วยไตร่ตรองเห็นว่า คำราชาศัพท ที่มีความหมายกว้างครอบคลุมไปถึง พระบรมวงศานุวงศ์ พระภิกษุ เทพเจ้า และคำสุภาพที่ใช้กับบุคคลอันควรเคารพ ให้เกียรติ ข้าราชการและสุภาพชน (กรเพชร เพชรรุ่ง, 2550) ทั้งเห็นได้ว่าคติไทยให้ความสำคัญมีรากฐานจากคติเทวราชา และพญาครุฑเป็นเทพพาหนะอันมีนัยยะสำคัญต่อคนไทยยิ่งมาแต่ในสมัยโบราณ สู่ ตราประจำแผ่นดินไทย พระราชลัญจกรพระครุฑพาท(พระยาอนุমানราชธน, 2493: 9) หรือพระครุฑพาท (พระราชบัญญัติเครื่องหมายครุฑพาท พ.ศ. 2534, 2534) ในการไตร่ตรองใช้ภาษานี้ ผู้ศึกษาจึงใช้ คำว่า “พระนาม” แทนความหมาย ชื่อต่าง ๆ ของ พญาครุฑ เป็นฐานความเข้าใจเชิงโครงสร้าง ที่ให้ความสำคัญในฐานะทางคติชน ที่แสดงถึงความเป็นแผ่นดินประเทศไทย

5. พญาครุฑ ใน พระราชนิพนธ์ พระเป็นเจ้าของพราหมณ์

พญาครุฑ ได้มีปรากฏอยู่ในเอกสาร หนังสือหลายฉบับ เช่น เทวกำเนิด แต่หากในหนังสือพญาครุฑ นั้นใช้ภาษาเขียน ว่า “พระยาครุฑ” ได้ปรากฏข้อมูลว่า “มีชื่ออื่น ๆ อีกเป็นอันมาก โดยสมมุติขึ้นจากฤทธิ์จากเดช จากเหตุการณ์ หรือความเป็นอยู่ของพระยาครุฑ” (พระยาสัจจาภิรมย์อุดมราชภักดี, 2474: 91) เป็นต้น ซึ่งผู้ศึกษามีความสนใจข้อมูลพระนามพญาครุฑที่ปรากฏในหนังสือ ชื่อ “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” มีต้นฉบับเป็นลายพระราชหัตถเลขาเก็บรักษาไว้ที่แผนกค้นคว้า กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ พระราชประสงค์เดิมเห็นจะทรงตั้งพระราชหฤทัยจะพิมพ์ไว้ข้างต้นพระราชนิพนธ์เรื่องนารายณ์สิบปาง ดังปรากฏว่าได้ทรงอ้างถึงเรื่องนารายณ์สิบปางไว้ในเรื่องนี้อย่างหลายแห่ง แล้วภายหลังจะทรงด้วยเห็นว่าเนื้อความละเอียดพิสดารเกินไปหรืออย่างไรไม่ปรากฏ จึงได้ทรงงดเสีย ทรงพระราชนิพนธ์ใหม่ ย่อให้สั้นลงกว่าเดิม โปรดฯ ให้พิมพ์ไว้เป็นค่านำพระราชนิพนธ์เรื่องนารายณ์

สิบปาง ดังปรากฏในฉบับนั้นแล้ว ฉบับพิสดารนี้จึงค้างอยู่ ต่อมากรมศิลปากรได้นำมาตัดตอนตีพิมพ์ในวารสารศิลปากร เมื่อ พ.ศ. 2499 ให้ชื่อเรื่องว่า พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ (กรมศิลปากร, 2503: คำนำ)

5.1. ความเป็นมาของพญาครุฑ ใน พระราชนิพนธ์ พระเป็นเจ้าของพราหมณ์

ผู้ศึกษาใช้การเขียนอักษรในลักษณะเดิมจากต้นฉบับที่มีปรากฏว่า “พญาครุฑเป็นพาหนะแห่งพระนารายณ์ และมักกล่าวถึงอยู่ด้วยกันเนื่อง ๆ เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่จะกล่าวถึงกำเนิดและเรื่องราวไว้ในที่นี้บ้าง พอเป็นสังเขป” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 39)

“เรื่องที่กล่าวถึงพญาครุฑนั้น มีกระจัดกระจายอยู่หลายแห่ง แต่ปราชญ์อังกฤษผู้หนึ่ง ชื่อดับลยู. เอ. วิล กินส์ ได้รวบรวมเรื่องพญาครุฑไว้ในหนังสือชื่อ “อินดูมิธอโลยี” แสดงด้วยเรื่องเทวดาต่าง ๆ ในไสยศาสตร์ ข้าพเจ้าเก็บข้อความจากหนังสือฉบับนี้บ้าง จากหนังสืออิชานนามในไสยศาสตร์ ของอาจารย์ ยอน เดาสัน อีกฉบับ 1 เลือกรสรที่จุใจมาลงไว้ในที่นี้ ฯ” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 39)

“พระกศยปประชาบดีมีชายาหลายนาง แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงแต่ 2 นาง ซึ่งมีนามเนื่องในเรื่องพญาครุฑ คือนางวิณะตา 1 นางกัทรุ 1 เป็นพี่น้องกัน นางวิณะตานี้เป็นมารดาพญาครุฑกับพระอรุณ นางกัทรุเป็นมารดาแห่งนาคทั้งหลาย ฯ นางทั้ง 2 นั้นไม่ชอบกัน และลูกต่อลูกก็เป็นอริกันด้วย ฯ สาเหตุที่จะวิวาทกันใหญ่นั้น คือ 2 นางนั้นเกิดเถียงกันขึ้นถึงเรื่องสีมำ ซึ่งผุดขึ้นมาจากเกษียรสมุทรเมื่อครั้งกวนอมฤต ถึงแก่ทำพินันกันว่า ถ้าใครแพ้ต้องยอมเป็นทาสี เผิณนางวิณะตาแพ้ จึงต้องเป็นทาสีให้นางกัทรุและนาคผู้เป็นลูกใช้ ฯ ในมหาภารตมีเรื่องราวพิสดารกล่าวด้วยการที่พญาครุฑได้ช่วยมารดาให้พ้นจากกรรมกร เนื้อเรื่องเล่าโดยย่อมีอยู่ดังต่อไปนี้ ฯ” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 39-40)

“เหล่านาคมีความปรารถนาที่จะได้กินน้ำอมฤต เพื่อจะได้ไม่ตาย จึงตั้งข้อสัญญาไว้ว่า ถ้าพญาครุฑไปเอาพระจันทร์ ซึ่งมีน้ำอมฤตอยู่เป็นบ่อ ฯ นั้นมาให้เป็นค่าไถ่ จึงจะปล่อยตัวนางวิณะตาให้พ้นจากกรรมกร พญาครุฑรับคำแล้วก็ไปหามารดาเพื่อขอเสียบึงไปกินในกลางทาง นางก็สอนว่าให้ไปเที่ยวหากินตามริมฝั่งมหาสมุทร แต่กำชับว่าให้ระวังอย่ากินพราหมณ์ ให้กินแต่ผู้ประกอบมิจฉาชีพ มีชาวประมงเป็นต้น ฯ พญาครุฑรับคำมารดาแล้วก็ลาไป จนถึงที่แห่ง 1 เป็นหมู่บ้านชาวประมง พญาครุฑก็สูดเอาบ้านเรือน ต้นไม้ ปศุสัตว์ มนุษย์ และของอื่น ๆ ในที่นั้นกินเข้าไปหมด แต่ในหมู่คนที่อยู่นั้น เผิณมีพราหมณ์อยู่คน 1 ซึ่งพญาครุฑกลืนเข้าไปแล้วก็รู้สึกเร่าร้อนเป็นกำลัง รู้ได้ว่าได้กลืนพราหมณ์เข้าไปแล้ว จึงร้องบอกแก่พราหมณ์ว่าให้ออกมาเสียเถิด พราหมณ์ตอบว่ามีภรรยาอยู่คน 1 เป็นลูกสาวชาวประมง ต้องให้นางนั้นออกมาด้วย พราหมณ์จึงจะยอมออกมา พญาครุฑก็ยอมตาม ฯ พญาครุฑบินต่อไปจนถึงพระกศยปผู้เป็นบิดา ซึ่งเป็นดาวสถิตในนภากาศ พระบิดาก็ชี้ทางให้ไปหาอาหารที่ทะเลสาบแห่ง 1 พญาครุฑไปก็พบเต่ากับช้างกำลังต่อสู้กันอยู่ เต่านั้นตัวยาว 80 โยชน์ และช้างยาว 160 โยชน์ พญาครุฑก็บีบเต่าด้วยตีน 1 บีบช้างอีกตีน 1 แล้วก็ไปจับบนต้นไม้ต้น 1 สูง 800 โยชน์ แต่ต้นไม้ต้นนั้นหนาหนักไม่ไหว กิ่งก็ลั่นจะหัก และเผิณบนคาคบไม้ต้นนั้นมีพราหมณ์คนรูปร่างประหลาดประหลาดอยู่หลายพันคน พญาครุฑเกรงว่าพราหมณ์จะเป็นอันตราย จึงคาบกิ่งไม้ที่พราหมณ์ประชุมอยู่นั้นด้วยปาก คงถือช้างและเต่าไว้ด้วยตีน และบินไปจนถึงภูเขแห่ง 1 ในที่ใกล้

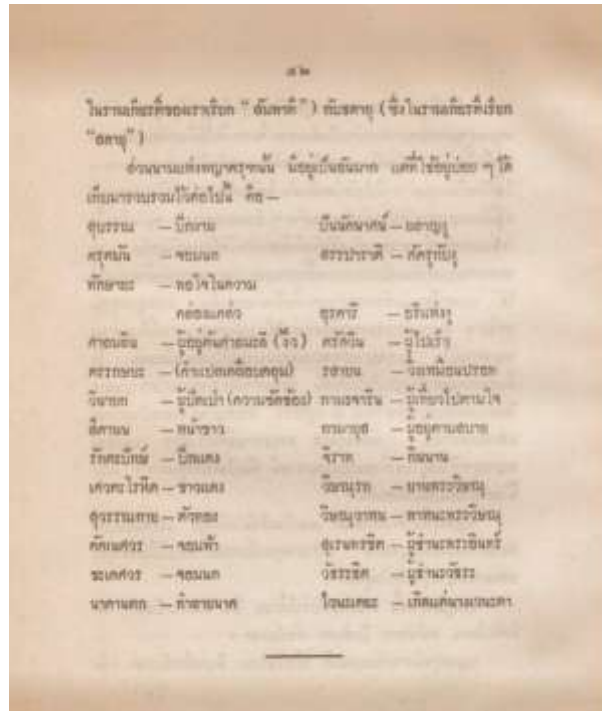
มนุษย์ วางกิ่งไม้ลงโดยดีแล้ว จึงกินเต่าและช้างได้โดยสะดวก ฯ ตอนนี้ไปพญาครุฑได้ข้ามพันอันตรายต่าง ๆ อีกหลายอย่าง จนในที่สุดจึงไปถึงพระจันทร์ ฉวยพระจันทร์ได้แล้วก็เอาซ่อนใต้ปีกและบินกลับ ฯ มากลางทาง พบพระอินทร์และทวยเทพ ซึ่งทราบเหตุว่าพญาครุฑลักน้ำอมฤตไปได้ เทวดาก็พากันเข้ารบพญาครุฑเพื่อชิงน้ำอมฤตคืน แต่พญาครุฑมีฤทธิ์มาก ทำลายวัชระของพระอินทร์เสียได้ แม้แต่พระนารายณ์ก็เอาขานะพญาครุฑมิได้ แต่พญาครุฑจะหนีพระนารายณ์ก็ไม่พ้นเหมือนกัน ในที่สุดจึงตกลงทำสัญญาเป็นไมตรีกัน พระนารายณ์ประทานพรให้พญาครุฑไม่ตายและสัญญาว่าจะให้นั่ง ณ ที่สูงกว่า ฝ่ายพญาครุฑยอมเป็นพาหนะแห่งพระนารายณ์ ฯ เพื่อเหตุนี้แล พระนารายณ์จึงทรงครุฑ และส่วนพญาครุฑก็ได้อยู่ในธงที่อนรทพระนารายณ์ อันเป็นที่นั่งที่สูงกว่า เรื่องนี้ในรามายณะก็มีเหมือนกัน ฯ” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 40-41) ในส่วนของการเป็นพาหนะของพระนารายณ์มหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ นั้น ก็ได้เป็นในฐานะของผู้รับใช้เยี่ยงทาส แต่หากเป็นในฐานะมิตรที่ได้มีสัญญาเป็นไมตรีต่อกัน ในเวลาปกติพญาครุฑจึงจะอยู่สูงกว่า และหากเวลาไปแห่งใดพญาครุฑจะเป็นพาหนะให้กับพระนารายณ์ (พระยาสังฆาภิบาลมรณราชภักดี, 2474: 91-92)

5.2. ลักษณะของพญาครุฑ ในพระราชนิพนธ์ พระเป็นเจ้าของพราหมณ์

รูปครุฑนั้น ตามตำหรับว่ามีสี่ระยะ ปีก และตีนเป็นนก แต่มีตัวเป็นคน หน้าสีขาว ปีกสีแดง ตัวเป็นทอง ฯ พญาครุฑมีชายาชื่ออนันตะ หรือวินายกา มีบุตรชื่อสัมปาตี (ซึ่งในรามเกียรติ์ของเราเรียก “สัมพาตี”) กับชดาอุ (ซึ่งในรามเกียรติ์เรียก “สดาอุ”) (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 41-42)

5.3. พระนามของพญาครุฑ ใน พระราชนิพนธ์ พระเป็นเจ้าของพราหมณ์

พระนามพญาครุฑนั้นได้มีปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก หากในพระราชนิพนธ์ “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์” ได้มีปรากฏอยู่ 26 พระนาม คือ สุบรรณ - ปีกงาม, ครุตมัน - จอมนก, ทักษายะ - พอใจในความคล่องแคล่ว, ศาลมลิน - ผู้ยู่ต้นศาลมะลิ (จิว), ตรรกษะ - (คำแปลเคลือบคลุม), วินายก - ผู้ปิดเป่า (ความขัดข้อง), สีดาน - หน้าขาว, รักตะปักษ์ - ปีกแดง, เสวตะโรหิต - ขาวแดง, สุวรรณกาย - ตัวทอง, คัคเนศวร - จอมฟ้า, ขะเคศวร - จอมนก, นาคานต - ทำลายนาค, ปันนคานาสน์ - ฝนทอง, สรรปาราดิ - ศัตรูกับงู, อูรคาริ - อริแห่งงู, ตรัสวิน - ผู้ไปเร็ว, รสายน - วังเหมือนปรอท, กามะจาริน - ผู้เที่ยวไปตามใจ, กามายุส - ผู้ยู่ตามสบาย, จิราท - กินนาน, วิษณุรถ - ยานพระวิษณุ, วิษณุวาหน - พาหนะพระวิษณุ, สุเรนทรชิต - ผู้ขานะพระอินทร์, วัชระชิต - ผู้ขานะวัชระ, ไวนะเตยะ - เกิดแต่นางวินะตา (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 42)

ภาพที่ 1 พระนาม พญาครุฑ จากหนังสือ พระเป็นเจ้าของพราหมณ์, กรมศิลปากร, 2503 หน้า 42

จาก พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์” ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แสดงให้เห็นว่าพญาครุฑเป็นเทพ ในทางคติพราหมณ์ ฮินดู อันเป็นฐานสำคัญใน คติ เทวราช โดยมีชาติกำเนิดสัมพันธ์กับพระกศยปประชาบดี และนางวิเนตา ทั้งสะท้อนบทบาทของพญาครุฑในฐานะผู้มีฤทธิ์เดช ผู้แสวงหาน้ำอมฤตเพื่อได้ออมารดา ผู้สามารถต่อสู้กับเทพยดา ผู้รักษาจักรจะคำพูด มาสู่สัญญาเป็นไมตรี เทพพาหนะของพระนารายณ์ ในด้านสรีระ พญาครุฑ มีลักษณะเฉพาะ ศีรษะ ปีก และตีน หรือเท้าเป็นนก ส่วนลำตัวเป็นมนุษย์ มีหน้าสีขาว ปีกสีแดง และกายสีทอง ซึ่งสะท้อนลักษณะเชิงสัญลักษณ์ของความเป็นเทพพาหนะที่มีสกุลมาจากพระพรหมในจุดเริ่ม ขณะที่พระนามของพญาครุฑปรากฏอย่างหลากหลายในมิติต่าง ๆ โดยแต่ละพระนามสะท้อนคุณลักษณะเฉพาะด้าน อาทิ สุวรรณกาย กายทอง, คัคเนศวร จอมฟ้า, ฆะเศศวร จอมนก เป็นต้น

6. แนวคิด พหุนิยม เชิงโครงสร้างนิยม ในเอกภาพ

6.1 เอกภาพ

เอกภาพ หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (unity) (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) โดยคำว่า เอกภาพ มาจาก 2 คำ คือ เอก + ภาพ จึงสามารถแปลความหมายโดยความเข้าใจว่า เป็นหนึ่งโดยลักษณะที่ปรากฏ โดยอาจเป็น เอกภาพ ด้วยลักษณะเดียว หรือจากหลายลักษณะร่วมกันเป็นเอกภาพก็ย่อมได้

6.2 พหุนิยม

พหุนิยม หรือ Pluralism หมายถึงลักษณะทางสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนและวัฒนธรรมย่อย ๆ ที่ดำรงอยู่ร่วมกัน คำว่า pluralism และ plural มิใช่คำที่ใช้อย่างโดด ๆ คำว่า pluralism จะใช้พร้อมกับคำอื่น ๆ เช่น cultural pluralism หรือ พหุลักษณะทางวัฒนธรรม คำว่า plural society หรือ สังคมพหุลักษณะ ความหมายของ pluralism จึงใช้แตกต่างกันในสาขาวิชาต่าง ๆ (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2558ค)

6.3 โครงสร้างนิยม

Structuralism หรือ โครงสร้างนิยม หมายถึงทฤษฎีที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ทางสังคม โครงสร้างนิยมพัฒนาขึ้น จาก หลักทฤษฎีในด้านภาษาศาสตร์ โดย แฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ ในช่วงปลายทศวรรษ 1920 ถึงต้นทศวรรษ 1930 เสนอว่าภาษาต่าง ๆ ถูกสร้างขึ้นจากกฎที่ซ่อนอยู่ซึ่งผู้ใช้ภาษา "รู้" แต่ไม่สามารถอธิบายออกมาได้ (Briggs, Meyer, n.d) มีการพัฒนาต่อมาและประยุกต์ใช้ในสาขามานุษยวิทยา ในช่วง ค.ศ.1940 โคลด เลวี-สเตราส์ ได้เสนอนักมานุษยวิทยาต้องศึกษาแบบแผนที่อยู่เบื้องหลังความคิดมนุษย์ (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2560: 66) โดย โคลด เลวี-สเตราส์ นำไปใช้เพื่อวิเคราะห์ตำนาน และระบบสัญลักษณ์ โดยเชื่อว่าสังคมประกอบด้วยระบบและโครงสร้างที่หน่วยต่าง ๆ ต้องพึ่งพาอาศัยกันอย่างมีกฎและระเบียบที่ชัดเจนตายตัว ทฤษฎีเกิดขึ้นพร้อมการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางด้านปรัชญา และส่งผลให้เกิดการปรับวิธีคิดในหลายสาขาในทางมานุษยวิทยา แนวคิดโครงสร้างนิยมอาจมีที่มา 3 ประการ คือ หนึ่ง เป็นความพยายามที่จะอธิบายแบบแผนชีวิตทางสังคมโดยใช้จิตใจของมนุษย์เป็นมาตรฐาน สอง เป็นการสันนิษฐานว่าวัฒนธรรมคือแบบแผนของการใช้ภาษาและถ่ายทอดออกมาโดยสัญลักษณ์ สาม เป็นการตีความระบบสัญลักษณ์โดยใช้วิธีคิดของคู่ตรงข้าม โครงสร้าง และองค์รวม ในทางมานุษยวิทยา นักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศส คือ โคลด เลวี-สเตราส์ เป็นผู้อธิบายแนวคิดนี้ โรเจอร์ คิงซิง กล่าวว่า แนวคิดของเลวี-สเตราส์ พยายามมองวัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่เกิดจากจิตใจของมนุษย์ เลวี-สเตราส์ต้องการค้นหาโครงสร้างทางวัฒนธรรม ซึ่งมีอยู่ในตำนาน ศิลปะ เครื่องญาติ ภาษา โครงสร้างเหล่านี้ถูกกำหนดมาจากจิตใจ และแสดงออกมาทางวัฒนธรรม (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2558ก) จึงอาจวิเคราะห์ได้ว่า สิ่งที่มีการปรากฏในลักษณะต่างทางการรับรู้ เห็นเป็นเชิงกายภาพ แบบแผนชีวิตทางสังคม การใช้ภาษา การแสดงออกทางสัญลักษณ์ ศิลปะ ตำนาน ย่อมมีระบบแบบแผนมากจากระบบความนึกคิด ความรู้สึกของมนุษย์ อย่างเป็นระบบความสัมพันธ์

6.4 ระบบสัญลักษณ์

แนวคิดเกี่ยวกับระบบสัญลักษณ์ เป็นประเด็นที่สำคัญในทางมานุษยวิทยา เนื่องจากมีส่วนในการอธิบายทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม สัญลักษณ์เป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ในการที่จะสร้างระบบความหมายต่าง ๆ ให้กับโลกและธรรมชาติ มนุษย์จึงเป็นผู้สร้างสัญลักษณ์ของจักรวาล ซึ่งส่งผลทั้งในทางปฏิบัติและความคิด นักปรัชญาเอิร์นส คาสซิเรอร์ กล่าวไว้ว่า ความจริงทางกายภาพถูกทำให้กลายเป็นการกระทำเชิงสัญลักษณ์ของมนุษย์ มนุษย์จะเปลี่ยนความหมายของตัวเองให้เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นภาษา งานศิลปะ สัญลักษณ์เกี่ยวกับตำนาน หรือพิธีกรรมทางศาสนา สัญลักษณ์เหล่านี้มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า นอกจากจะใช้เครื่องหมายที่ประดิษฐ์ขึ้นมาเป็นเครื่องมือถ่ายทอด (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2558ข)

กล่าวโดยพิจารณาในเชิงโครงสร้างนิยม เห็นได้ว่าเป็น “พหุ” มิได้ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ หากแต่เกิดขึ้นจากความเป็น “เอกภาพ” ที่ประกอบกันเป็นระบบของสัญลักษณ์ ซึ่งมีการจัดวางและสัมพันธ์กันอย่างมีแบบแผน ในขณะเดียวกัน ความเป็น “เอกภาพ” เองก็ได้เป็นสิ่งตายตัว หากสามารถก่อรูปขึ้นจากความหลากหลายขององค์ประกอบที่สัมพันธ์กันภายในโครงสร้างเดียวกัน อันสะท้อนออกมาในบริบทของเวลา เหตุการณ์ และเงื่อนไขทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงขณะ

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่าง “เอกภาพ” และ “พหุ” จึงมิใช่ความขัดแย้ง หากแต่เป็นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่เกี่ยวพันกัน โดยพหุภาวะเป็นรูปแบบของสัญลักษณ์ที่ปรากฏ ขณะที่เอกภาพเป็นแก่นของความหมายที่ดำรงอยู่ภายในระบบเดียวกัน

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์เชิงเอกสาร โดยมุ่งพิจารณาพระนามของพญาครุฑที่ปรากฏในเรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชนิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ในฐานะข้อมูลหลักของการศึกษา พร้อมทั้งใช้งานเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับคติพราหมณ์-ฮินดู แนวคิดโครงสร้างนิยม และแนวคิดระบบสัญลักษณ์ มาใช้ประกอบการตีความเชิงความหมายของพระนามที่ปรากฏ

กระบวนการศึกษาเริ่มจากการรวบรวมพระนามของพญาครุฑที่ปรากฏ แล้วนำมาวิเคราะห์ความหมายของพระนามแต่ละนามในเชิงภาษาและบริบททางคติความเชื่อ จากนั้นจึงจัดหมวดหมู่ตามลักษณะของความหมายร่วม โดยผู้ศึกษาได้ประยุกต์จากการจำแนก คุณลักษณะผู้นำของที่ดีของครุฑ (दारवारण केवल, 2563) ประกอบกับในหนังสือ เทวกำเนิด ได้กล่าวว่า “มีชื่ออื่น ๆ อีกเป็นอันมาก โดยสมมุติขึ้นจากฤทธิ์ จากเดช จากเหตุการณ์ หรือความเป็นอยู่ของพระยาครุฑ” (พระยาสังฆาภิรมย์อุตรราชภักดี, 2474: 91) ผู้ศึกษาจึงได้แบ่งการจำแนกพระนามของพญาครุฑออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1. ด้านชาติกำเนิด 2. ด้านสรีระและอัตลักษณ์ 3. ด้านบทบาทและสถานะ 4. ด้านอำนาจและพละานุภาพ

ภายหลังการจัดหมวดหมู่ ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดโครงสร้างนิยมร่วมกับแนวคิดระบบสัญลักษณ์ เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระนามแต่ละกลุ่มในฐานะองค์ประกอบภายในระบบเดียวกัน อันนำไปสู่การอธิบายว่า “พหุพระนาม” ของพญาครุฑมิได้สะท้อนความเป็นหลายตัวตน หากแต่เป็นการแสดงออกของ “เอกภาพแห่งพญาครุฑ” ผ่านการเรียกขานเชิงสัญลักษณ์ที่แตกต่างกันตามบริบททางวัฒนธรรม

ผลการศึกษา

1. การจัดหมวดหมู่ของพหุพระนามในความเป็นเอกภาพแห่งพญาครุฑ

จากการวิเคราะห์ พระนามของพญาครุฑ ได้เริ่มปรากฏ ในช่วงเวลาดังแต่ 1,000-500 ปีก่อนคริสต์ศักราช ที่ได้รับการรจนาขึ้นในคัมภีร์ฤคเวท ซึ่งอยู่ในคัมภีร์พระเวท โดยเป็นวรรณคดีภาษาสันสกฤต (กรรณา, เรื่องอุไร, 2547) และได้มีปรากฏในเรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชนิพนธ์

ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” โดยกรมศิลปากรได้นำมาตีพิมพ์ในวารสารศิลปากร เมื่อ พ.ศ. 2499 (กรมศิลปากร, 2503: คำนำ)

ด้วยแนวคิดเชิงโครงสร้างนิยม พบว่าพระนามทั้ง 26 พระนาม จากเรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชนิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” มิได้ปรากฏอย่างไร้โครงสร้าง หรือกระจายโดยปราศจากความสัมพันธ์ หากแต่สามารถจัดจำแนกตามลักษณะความหมายได้อย่างเป็นระบบ อันสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางคติชนที่รองรับการเรียกขานพระนาม เทพในคติศาสนาพราหมณ์ อันดูซึ่งต่ออิทธิพลเป็นรากฐานทางคติชน ที่สืบทอดความเป็นพหุวัฒนธรรมเข้าสู่สังคมไทย โดยพระนามทั้ง 26 พระนามสามารถจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มสำคัญ ได้แก่ 1. ด้านชาติกำเนิด 2. ด้านสรีระและอัตลักษณ์ 3. ด้านบทบาทและสถานะ และ 4. ด้านอำนาจกับพละานุภาพ ดังนี้

1.1 ด้านชาติกำเนิด

พระนามในกลุ่มนี้สะท้อนถึงรากฐานแห่งภูมิสกุลกำเนิดและความเป็นมาของพญาครุฑ ในระบบเทพปกรณัม ได้แก่ “ไวณะเตยะ” หมายถึง ผู้เกิดแต่นางวิเนตา ซึ่งยืนยงสายสัมพันธ์ทางเครือญาติของพญาครุฑ ในฐานะโอรสแห่งนางวิเนตา ขณะเดียวกันพระนาม “ศาลมลิน” หมายถึง ผู้อยู่อาศัยบนต้นศาลมะลิ (ต้นจั่ว) คือวิมานฉิมพลี (พระยาสังฆาภิรมย์อุตรราชภัคดี, 2474: 91) และ “ตรรกษยะ” ซึ่งมีความหมายเชิงตีความคลุมเครือ แต่หากผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นพระนามที่มีความสัมพันธ์กับพระกัศยป พระบิดาของพญาครุฑ ให้เห็นถึงสกุล

1.2 ด้านสรีระและอัตลักษณ์

พระนามในกลุ่มนี้สะท้อนลักษณะภายนอกและอัตลักษณ์เฉพาะของพญาครุฑ ได้แก่ “สุบรรณ” หมายถึง ปีกงาม, “ครุตมัน” และ “ชะเคศวร” หมายถึง จอมนก, “สีตานน” หมายถึง หน้าขาว, “รักตะปักษ์” หมายถึง ปีกแดง, “เศวตะโรหิต” หมายถึง ขาว-แดง และ “สุวรรณกาย” หมายถึง กายทอง พระนามเหล่านี้มิได้เป็นเพียงคำบรรยายทางกายภาพ หากยังสะท้อนถึงความคุณสมบัติพิเศษ ความสง่างาม และสถานะเหนือสามัญของพญาครุฑในเชิงสัญลักษณ์

1.3 ด้านบทบาทและสถานะ

พระนามในกลุ่มนี้สะท้อนบทบาทของพญาครุฑในความสัมพันธ์กับเทพองค์อื่น บทบาทและสถานะ ได้แก่ “วิชณรุถ” หมายถึง ยานแห่งพระวิษณุ และ “วิชณวहन” หมายถึง พาหนะของพระวิษณุ ซึ่งยืนยงบทบาทสำคัญของพญาครุฑในฐานะเทพพาหนะของพระนารายณ์ นอกจากนี้พระนาม “วินายก” หมายถึง ผู้ปิดเป่าความขัดข้อง แสดงถึงสถานะของพญาครุฑในฐานะผู้จัดอุปสรรค ส่วน “ทักษายะ” หมายถึง ผู้พอใจในความคล่องแคล่ว และ “จิราท” หมายถึง ผู้กินนาน ยังสะท้อนคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับบทบาทของพญาครุฑในฐานะคณะเทพ (พระยาสังฆาภิรมย์อุตรราชภัคดี, 2474: ๙)

1.4 ด้านอำนาจและพละานุภาพ

พระนามในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่สะท้อนอำนาจพิเศษของพญาครุฑอย่างเด่นชัด ได้แก่ “นาคานตก” หมายถึง ผู้ทำลายนาค, “ปันนคนาศน์” หมายถึง ผู้ผลาญ, “สรวปาราดิ” หมายถึง ศัตรูแห่งงู และ “อรคาริ” หมายถึง อริแห่งงู ซึ่งล้วนแสดงถึงบทบาทของพญาครุฑในฐานะคู่ตรงข้ามของนาค ขณะเดียวกันพระนาม

“สุเรนทรชิต” หมายถึง ผู้ชนะพระอินทร์ และ “วัชระชิต” หมายถึง ผู้ชนะวัชระ สะท้อนถึงพลังอำนาจที่สามารถต่อกรกับเทพดาได้โดยตรง ส่วนพระนาม “ตรัศวิน” หมายถึง ผู้ไปเร็ว, “รสายน” หมายถึง วังดุจปรอท, “กามะจาริน” หมายถึง ผู้เที่ยวไปตามใจ และ “กามายุส” หมายถึง ผู้อยู่ตามสบาย ล้วนสะท้อนถึงศักยภาพ คุณสมบัติแห่งการเคลื่อนไหวและอำนาจพละนาภาพ โดยสามารถจำแนกพระนามออกเป็น 4 ด้านสำคัญ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การจำแนกพระนามของพญาครุฑตามโครงสร้างความหมาย

ด้านการจำแนก	พระนาม
ด้านชาติกำเนิด	ไวณะเตยะ, ศาลมลิน, ตรรกษยะ
ด้านสรีระและอัตลักษณ์	สุบรรณ, ครุत्मัน, ขะเศศวร, สีสานน, รักตะปักษี, เสวตะโรหิต, สุวรรณกาย, คัคเณศวร
ด้านบทบาทและสถานะ	วิษณุรณ, วิษณุวาหน, วินายก, พักษายะ, จิราท
ด้านอำนาจและพละนาภาพ	นาคานตก, ปันนัคนาศน์, สรรปาราดิ, อูรคาริ, สุเรนทรชิต, วัชระชิต, ตรัศวิน, รสายน, กามะจาริน, กามายุส

เมื่อพิจารณาโดยรวม จะเห็นได้ว่าพระนามพญาครุฑทั้ง 26 พระนาม จากเรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชินิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” มิได้ดำรงอยู่อย่างแยกขาดจากกัน หากแต่สัมพันธ์และเกี่ยวพันกันในฐานะองค์ประกอบของ “ระบบสัญลักษณ์” ที่ทำหน้าที่อธิบายตัวตนของพญาครุฑในมิติต่าง ๆ กล่าวคือ พระนามแต่ละนามเปรียบเสมือนหน่วยย่อยของความหมายที่ถูกจัดวางอยู่ภายในโครงสร้างเดียวกัน เพื่อร่วมกันสร้างความเข้าใจต่อองค์พญาครุฑอย่างรอบด้าน ทั้งในเชิงกำเนิด รูปลักษณ์ บทบาท และอำนาจ จากการจำแนกดังกล่าว สามารถสรุปความสัมพันธ์ของพระนามเชิงโครงสร้างได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงถึงความสัมพันธ์ วิธีการศึกษาเชิงโครงสร้าง พระนามของพญาครุฑทั้ง 26 พระนามที่ปรากฏจาก เรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” มุ่งอธิบายสู่เอกภาพ แห่งพญาครุฑ

ดังนั้น ความเป็น “พหุพระนาม” จึงมิได้สะท้อนถึงความหลากหลายของจำนวนตัวตน หากแต่เป็น การแสดงออกของ “เอกภาพแห่งพญาครุฑ” ผ่านมิติของความหมายที่แตกต่างกันในแต่ละบริบท พระนาม ทั้งหมดล้วนชี้ไปสู่พญาครุฑองค์เดียวกันในทางคติพราหมณ์ อันดู โดยทำหน้าที่ขยายความและเน้นย้ำ คุณลักษณะเฉพาะด้านภายในโครงสร้างเดียวกัน อันสะท้อนลักษณะของเอกภาพเชิงสัญลักษณ์ที่ดำรงอยู่ ภายใต้อาณาเขตความหลากหลายอย่างเป็นระบบและมีนัยสำคัญทางวัฒนธรรม

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพระนามทั้ง 26 พระนาม จากเรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ผู้ศึกษาสามารถอภิปรายผลเชิงวิชาการได้ใน 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. เอกภาพเชิงโครงสร้างผ่านระบบความสัมพันธ์ของพระนาม

ผลการศึกษาพบว่าพระนามทั้งหมดมิได้ดำรงอยู่อย่างกระจัดกระจาย แต่เป็น “ระบบความหมาย” ที่เชื่อมโยงกันภายในโครงสร้างเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดโครงสร้างนิยม ที่มองว่าความหมายของสิ่งหนึ่ง มิได้เกิดจากองค์ประกอบเพียงส่วนเดียว แต่เกิดจากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งหมดภายในระบบ โดยพระนามแต่ละนามทำหน้าที่ สะท้อนมิติในบริบทที่แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านชาติกำเนิด ด้านสรีระ ด้านอัตลักษณ์ ด้านบทบาท ด้านสถานะ และด้านอำนาจกับพละนาภาพ ซึ่งเมื่อเชื่อมโยงกันแล้วจะเผยให้เห็น โครงสร้างตัวตนของพญาครุฑที่มีความสมบูรณ์และเป็นองค์รวม อันแสดงถึงความเฉพาะในความเป็นเอกภาพ

2. พหุภาพแห่งพระนามสู่การยืนยันอัตลักษณ์เดียว ที่มีศักยภาพทางบทบาทในหลายด้าน

ในอีกด้านหนึ่ง ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าความเป็น “พหุพระนาม” มิได้หมายถึงความเป็นหลายตัวตน หรือการแยกภาคส่วนขององค์พญาครุฑ หากแต่เป็นการแสดงออกของ “เอกภาพแห่งพญาครุฑ” ผ่านถ้อยคำทางภาษาที่แตกต่างกันตามบริบททางบทบาท หากในแต่ละพระนามเปรียบเสมือนหน่วยเชื่อมทางความหมายที่ร่วมกันนิยามเอกภาพแห่งพญาครุฑให้มีความแจ่มชัดสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การมีหลายพระนามจึงเป็นการขยายขอบเขตความเข้าใจในเอกภาพเดียวให้ลึกซึ้ง

3. พระนามในฐานะภาษาทางวัฒนธรรมและโลกทัศน์ไทย

เมื่อพิจารณาในเชิงระบบสัญลักษณ์ จะเห็นได้ว่าพระนามเหล่านี้มิได้ทำหน้าที่เพียงเป็นคำเรียกขาน แต่เป็น “ภาษาทางวัฒนธรรม” ที่ส่งผลให้พญาครุฑในบริบทคติไทยมิได้มีความหมายจำกัดอยู่เพียงฐานะเทพพาหนะของพระนารายณ์เท่านั้น หากแต่ยังถูกนิยามใหม่ให้เป็นสัญลักษณ์ของ อำนาจ อธิปไตย และความศักดิ์สิทธิ์ ความเป็นเอกภาพที่ดำรงอยู่ภายใต้ความหลากหลายของพระนามจึงเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านวรรณกรรม ที่สะท้อนถึงการจัดระเบียบอำนาจและความเชื่อผ่านภาษาอย่างมีนัยสำคัญด้วย

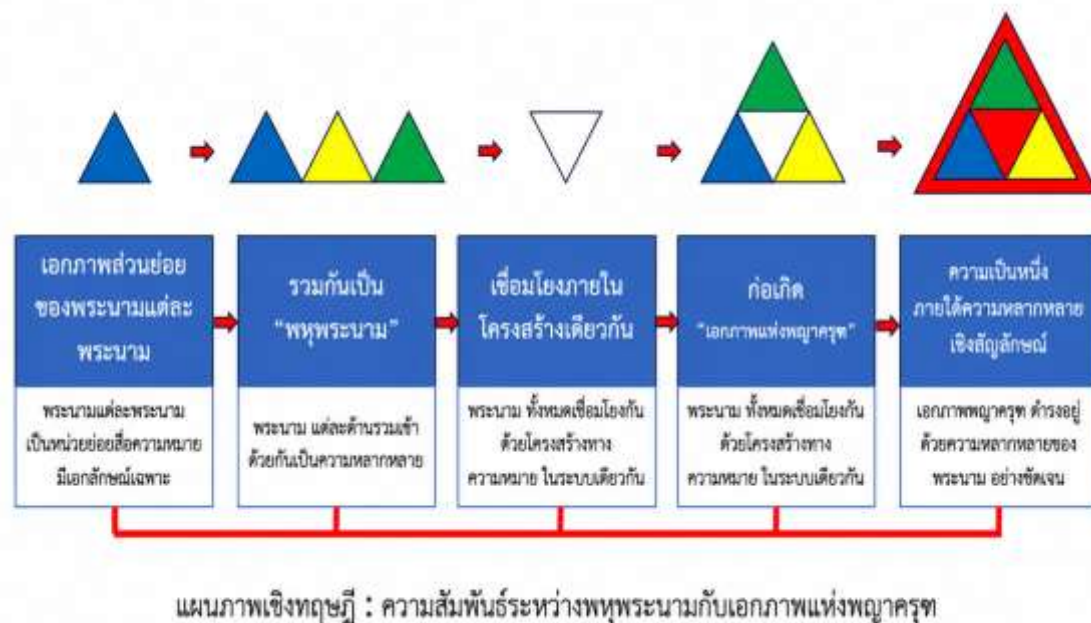
4. เอกภาพความเป็นไทย ท่ามกลางความเป็นพหุทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

เมื่อพิจารณาในภาพกว้างของบริบทสังคมจะเห็นได้ว่า ลักษณะเอกภาพแห่งพญาครุฑที่ปรากฏในการศึกษาครั้งนี้ มิได้จำกัดอยู่เพียงแค่ระดับตัวอักษรหรือวรรณกรรม แต่ยังเป็นภาพสะท้อนโครงสร้างใหญ่ของ “ประเทศไทย” ที่ประกอบขึ้นจากความเป็นพหุในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางเชื้อชาติ ค่านิยม ภาษาที่แตกต่าง หรืออัตลักษณ์เฉพาะของวิถีชีวิตแต่ละท้องถิ่น แต่ละจังหวัด แต่ละภาค ซึ่งแม้จะมีความแตกต่างกันในบริบทต่าง ๆ แต่ความหลากหลายเหล่านั้นกลับถูกยึดโยงเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นเอกภาพ ภายใต้โครงสร้างทางสังคมเดียวกัน สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่า เอกภาพและการหลอมรวมของความเป็นไทย มิได้เกิดจากความเฉพาะในรูปแบบใดเพียงรูปแบบเดียว แต่เกิดจากการจัดระเบียบให้ความเป็นพหุภาพที่ดำรงอยู่เกื้อกูลส่งเสริมร่วมกันได้อย่างเป็นระบบ โดยอาจสะท้อนให้เห็นถึงความเป็น พหุพระนาม ของพญาครุฑ ที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแผ่นดินไทย ที่เชื่อมโยงภายใต้เอกภาพเดียวกัน คือความเป็นชนชาติไทย อันมี “ตราพระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์” เป็นตราประจำแผ่นดินเดียวกัน

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษานี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ว่า พระนามทั้ง 26 พระนามของพญาครุฑ จากเรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” มิได้เป็นเพียงชื่อเรียกที่หลากหลายในคติศาสนาพราหมณ์ ฮินดู หากแต่เป็นระบบสัญลักษณ์เชิงโครงสร้าง ที่สามารถจำแนกได้เป็น 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านชาติกำเนิด ด้านสรีระและอัตลักษณ์ ด้านบทบาทและสถานะ และด้านอำนาจกับพละคุณภาพ โดยพระนามแต่ละพระนามทำหน้าที่เป็นหน่วยย่อยของความหมายที่สัมพันธ์กันภายในระบบเดียว และร่วมกันประกอบสร้าง “เอกภาพแห่งพญาครุฑ” ในฐานะอัตลักษณ์ของพญาครุฑองค์เดียวกัน

ในอีกมิติหนึ่ง เมื่อผู้ศึกษาได้พิจารณาประกอบผ่านแนวทางพระพุทธศาสนาจากหลัก อิทัปปัจจยตา “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับไป” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 29, 186, 526) ทำให้พบว่า ผลการศึกษาจะนำไปสู่ข้อเสนองเชิงทฤษฎี ความเป็น “พหุ” และ “เอกภาพ” มิได้เป็นภาวะตรงข้ามกัน หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนกันภายในระบบความหมายเดียว กล่าวคือ พระนามแต่ละนามสะท้อนความหมายเฉพาะด้านของพญาคฤช และเมื่อความหมายเฉพาะเหล่านี้ถูกหลอมรวมเข้าด้วยกัน จึงเกิดเป็นความหลากหลายของการแสดงออกภายใต้ตัวตนเดียวกัน ขณะเดียวกัน ความหลากหลายดังกล่าวก็ยิ่งช่วยยืนยัน ความเป็นเอกภาพของพญาคฤชให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาพที่ 3 แผนภาพความสัมพันธ์เชิงทฤษฎีระหว่างพหุพระนามกับเอกภาพแห่งพญาคฤช “พหุพระนาม มิใช่ความแตกต่างของหลายตัวตน หากเป็นการแสดงให้เห็นว่า พหุสามารถเกิดจากเอกภาพของส่วนย่อย และเอกภาพสามารถก่อรูปขึ้นจากการประสานของพหุภายในโครงสร้างเดียวกัน”

ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่ของการศึกษานี้ คือการเสนอว่า “พหุพระนามมิใช่ความแตกต่างของหลายตัวตน หากเป็นการแสดงให้เห็นว่า พหุสามารถเกิดจากเอกภาพของส่วนย่อย และเอกภาพสามารถก่อรูปขึ้นจากการประสานของพหุภายในโครงสร้างเดียวกัน” ตามปรากฏในลำดับภาพที่ 3

ข้อค้นพบดังกล่าวช่วยเปิดมุมมองใหม่ต่อการศึกษาพระนามพญาคฤชในฐานะ “รหัสทางวัฒนธรรม” ที่เชื่อมโยงภาษา ความเชื่อ และอัตลักษณ์เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

สรุป

ผลการศึกษาพบว่า พระนามทั้ง 26 พระนามของพญาครุฑที่ปรากฏในเรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชินีพนธในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” มิได้เป็นเพียงพระนามเรียกที่กระจัดกระจาย หากแต่เป็นระบบความหมายที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นโครงสร้าง โดยสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 มิติสำคัญ ได้แก่ ด้านชาติกำเนิด ด้านสรีระและอัตลักษณ์ ด้านบทบาทและสถานะ และด้านอำนาจกับพลาณภาพ ซึ่งพระนามแต่ละนามทำหน้าที่สะท้อนคุณลักษณะเฉพาะด้านของพญาครุฑภายในระบบสัญลักษณ์เดียวกัน

การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างนิยมทำให้เห็นว่า ความหมายของพระนามมิได้เกิดขึ้นอย่างไร้ระบบระเบียบ หากแต่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างพระนามทั้งหมดภายในโครงสร้างเดียวกัน อันนำไปสู่การอธิบายว่า “พหูพระนาม” มิได้สะท้อนความเป็นหลายตัวตน แต่เป็นการแสดงออกของ “เอกภาพแห่งพญาครุฑ” ผ่านมิติทางความหมายที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังนำไปสู่ข้อเสนอเชิงทฤษฎีว่า ความเป็น “พหู” และ “เอกภาพ” มิใช่ภาวะตรงข้ามกัน หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนกันภายในระบบเดียว กล่าวคือ เอกภาพสามารถก่อรูปขึ้นจากความหลากหลายขององค์ประกอบย่อย ขณะเดียวกัน ความหลากหลายก็สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้เอกภาพของอัตลักษณ์เดียวกัน

ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่ของการศึกษานี้ คือการเสนอว่า “พหูพระนาม” ของพญาครุฑเป็นรหัสหน่วยย่อยเชิงสัญลักษณ์ที่ทำหน้าที่ขยายยืนยันอัตลักษณ์ของพญาครุฑองค์เดียว ผ่านระบบความหมายที่สัมพันธ์กันอย่างมีโครงสร้าง อันสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา ความเชื่อ และวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาพระนามของพญาครุฑ ที่ปรากฏในเรื่อง “พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชินีพนธในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” เป็นหลัก จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในแหล่งข้อมูลอื่นเพิ่มเติม รวมถึงจากหนังสือเทพปกรณัมทางบาลี สันสกฤต เพื่อให้เห็นถึงรากฐานทางโครงสร้างอย่างชัดเจนขึ้น

2. ควรมีการประยุกต์นำโครงสร้างทางองค์ความรู้ใหม่ที่พบ ศึกษาต่อ ในบริบทอื่น ๆ อาทิ ทางสังคม

รายการอ้างอิง

กรเพชร เพชรรุ่ง. (2550). *วัฒนธรรมการใช้คำราชาศัพท์*. สืบค้นเมื่อ 11 พฤษภาคม 2569,

จาก <https://www.gotoknow.org/posts/150726>

กรรณา กุศลาลัย, เรื่องอุไร กุศลาลัย. (2547). *การตีความ : ความรู้เรื่องอินเดียทางวัฒนธรรม*. ศยาม.

กรมศิลปากร. (ม.ป.ป.). ครุฑสมัยสุโขทัย. สืบค้น เมื่อ 15 เมษายน 2569,

จาก <https://www.finearts.go.th/main/view/40443-ครุฑสมัยสุโขทัย>

กรมศิลปากร. (2503). พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

ชนัญ วงษ์วิภาค. (2560). มานุษยวิทยาเพื่อการจัดการวัฒนธรรม. วิทยาลัยนวัตกรรม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. [ออนไลน์]. สืบค้น 10 เมษายน 2569 จาก

http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/e-book/Chanan_Vongvipak/Anthropology_for_Cultural_Management.pdf

ดาราพรรณ เกตวัลท์. (2563). ครุฑ : คุณลักษณะแห่งผู้นำ. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ครั้งที่ 2 (หน้า 697-705).

ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. สืบค้นเมื่อ 11 พฤษภาคม 2569, จาก

https://research.bkkthon.ac.th/abstac/ab_17062563105909.pdf

นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2558ก). คำศัพท์ทางมานุษยวิทยา Structuralism. สืบค้น 15 เมษายน 2569

จาก <https://anthropology-concepts.sac.or.th/glossary/141>

นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2558ข). คำศัพท์ทางมานุษยวิทยา Symbolic Anthropology. สืบค้น 15 เมษายน

2569 จาก <https://anthropology-concepts.sac.or.th/glossary/145>

นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2558ค). คำศัพท์ทางมานุษยวิทยา พหุนิยม (Pluralism). สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2569, จาก

https://anthropologyconcepts.sac.or.th/glossary/index?GlossarySearch%5Bkeyword_id%5D=149

ประเวศ อินทองปาน. (2559). [การดำรงวัฒนธรรมไทยที่มีรากฐานจากพระพุทธศาสนา]. สารนิพนธ์

พุทธศาสตรบัณฑิต พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิพิธภัณฑศรุธ. (2565). พิพิธภัณฑศรุธ. ธนาคารทหารไทยธนชาติ.

พิพิธภัณฑศรุธ. (2568). โครงการพิพิธภัณฑศรุธ ร่วมปลูกฝัง สืบสาน ความซื่อสัตย์ กตัญญู และความดีสู่เยาวชน ประจำปีการศึกษา 2568. พิพิธภัณฑศรุธ. ธนาคารทหารไทยธนชาติ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2503). พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ พระราชานิพนธ์ ใน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรมศิลปากร. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

พระยาสังฆาภิรมย์อุ่มราชภักดี. (2494). เทวกำเหนิด. อยุธยา.

พระยาอนุমানราชธน. (2493). พระราชลัญจกรและตราประจำตัวประจำตำแหน่ง. สืบค้นเมื่อ 11

เมษายน 2569, จาก <https://th.wikisource.org/wiki/เรื่องพระราชลัญจกรและตราประจำตัวประจำตำแหน่ง>

พระราชบัญญัติเครื่องหมายครุฑพ่าห์ พ.ศ. 2534. (2534). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 108 ตอนที่ 199 หน้า 2. 15 พฤศจิกายน 2534.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยมโดย เพ็งพงศา. (2521). *ครุฑและนาครในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร-

มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์] จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2563). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*.

สืบค้นเมื่อ 11 พฤษภาคม 2569, จาก https://84000.org/tipitaka/dic/v_i.php?i=2094

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (ออนไลน์).

สืบค้นเมื่อ 11 พฤษภาคม 2569, จาก <https://dictionary.orst.go.th/>

Briggs, R., & Meyer, J. (n.d.). *Structuralism*. Department of Anthropology, University of

Alabama. Retrieved May 10, 2026 from

<https://anthropology.ua.edu/theory/structuralism/>